Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування вищого навчального закладу)

географічний
(назва інституту / факультету)

Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту
(назва кафедри)

СИЛАБУС
навчальної економіко-географічної практики
(назва навчальної дисципліни)

обов'язкова
(вказати: обов'язкова / вибіркова)

Освітньо-професійна програма **географія**
(назва програми)

Спеціальність **014 «середня освіта»**
(вказати: код, назва)

Галузь знань **01 освіта / педагогіка**
(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти **перший бакалаврський**
(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

географічний факультет
(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання **українська**
(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Розробники: Бурка В. Й., доцент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту, к. геогр. н., доцент.
(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача (-ів): http://ecogeo.cv.ua/бурка-володимир-йосипович/

Контактний тел. **+38(050)657-77-06**

E-mail: **v.burka@chnu.edu.ua**

Сторінка курсу в Moodle https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=2731

Консультації понеділок та четвер з 14.00 до 15.00

1. **Пояснювальна записка**

Економіко-географічна практика проводиться для за кріплення, знань з базових економіко-географічних дисциплін, отримання навичок польових економіко-географічних досліджень локальних територіально-виробничих систем, дослідження їх провідних функцій та основних територіальних відмінностей.

Мета практики полягає у виробленні у студентів уяви про територію (у даному випадку на прикладі локальної територіально-виробничої системи району бази практики) як певну єдність, утворену взаємодією природи та суспільства.

Завдання практики навчально-методичного характеру полягають в ознайомленні здобувачів вищої освіти з постановкою великомасштабних економіко-географічних досліджень, у виробленні у них уявлення про основні методи польових економіко-географічних досліджень, особливості роботи із статистичними матеріалами, первинною економіко-географічною інформацією.

2. Результати навчання

Загальні компетентності (ЗК)

1. Здатність працювати в команді та спілкуватись з представниками інших професійних груп, міжособистісно взаємодіяти.
2. Здатність до прийняття обгрунтованих рішень та відповідального ставлення до обов’язків.
3. Здатність до генерування нових ідей (креативності), виявлення та розв’язання проблем, ініціативності та підприємливості.
4. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, програмне забезпечення та інтегрувати їх в освітнє середовище
6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, зокрема, в процесі виявлення та оцінки педагогічних проблем, прийняття рішень щодо їх усунення.

7. Здатність до самостійного вивчення нових методів, форм роботи, використання новітніх педагогічних технологій у практичній діяльності та підвищення професійної майстерності.

8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, володіння навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Фахові компетентності спеціальності (ФК)

1. Здатність застосовувати базові знання для оволодіння професійно орієнтованими дисциплінами в науководослідницькій і професійній діяльності.

2. Здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивної освіти за фахом.

3. Здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу.

4. Здатність до організації навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти, систематичного підвищення професійно-педагогічної кваліфікації та навчання впродовж життя.

5. Здатність навчити аналізувати географічні об'єкти й процеси як антропогенного, так і природного походження, з погляду фундаментальних принципів і знань природничих наук.

6. Здатність навчити застосовувати географічні знання при вивченні світу, регіону, країни, своєї місцевої, володіння інструментарієм краєзнавчих досліджень.

Програмні результати навчання (ПРН)

1. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання.

2. Володіти культурою мовлення, обирати оптимальну комунікаційну стратегію у спілкуванні.

3. Використовувати усно і письмово грамотну державну та іноземну мови у професійній діяльності.

4. Знання основних принципів і положень географічної науки та їх використання у професійній педагогічній діяльності.

5. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні проекти.

6. Здатність застосувати знання основних правил організації польових та камеральних досліджень у педагогічній діяльності та позакласній і позашкільній роботі.

7. Вміти застосовувати професійно природничо-наукові знання і практичні уміння й навички дисциплін фізико та суспільно-географічно циклу у педагогічній діяльності.

Пререквізити: вступ до спеціальності, методи та методика економіко-географічних досліджень.

3. Опис навчальної дисципліни

Рік підготовки – 2
Семестр – 4
Кількість днів – 4
Кількість кредитів – 0,8
Загальна кількість годин – 24
Вид контролю – залік

4. Етапи проведення практики

В процесі проведення практики виділяють декілька етапів діяльності студентів: підготовчий, польовий, камеральний.

Підготовчий період включає навчально-методичну, організаційну і технічну підготовку. Навчально-методична підготовка передбачає: а) ознайомлення студентів з метою і завданнями практики, методами та прийомами роботи під час практики, методикою ведення польових щоденників; б) ґрунтовне ознайомлення з усіма доступними матеріалами – літературними, статистичними, картографічними; в) складання економіко-географічної характеристики району практики за літературними джерелами і економіко-географічного профілю за маршрутом практики. На підставі зібраних матеріалів студенти складають чітке уявлення про особливості природи і господарства району майбутньої практики. Організаційна підготовка включає консультацію керівників практики для студентів про роботу, правила і норми поведінки на практиці, права і обов`язки керівника і студентів. Студенти знайомляться з інструкцією з техніки безпеки. Вирішуються питання підготовки і оформлення документації практики. Технічна підготовка включає підбір навчального матеріалу, обладнання, посібників.

Польовий період - основний етап практики. Від його організації і наукового рівня залежить рівень проведення практики. Робота здійснюється згідно детально розробленої програми і методики суспільно-географічних досліджень. Керівник практики систематично консультує студентів, надає наукову та методичну допомогу, здійснює перевірку виконаної ними роботи.

Камеральний період - заключний етап практики, під час якого матеріали, зібрані в процесі польових робіт, аналізують, перевіряють, уточнюють і готують звіт. Звіт вміщує щоденник, в якому відображена щоденна робота під час практики, послідовно описується маршрут, об`єкти спостереження на маршруті, економіко-географічний профіль за маршрутом, звіти за монографічним вивченням окремих об`єктів в районі практики. У звіті також подаються картографічні матеріали, графіки, статистичні таблиці, фотодокументи, колекції мінералів, рослин, зразків продукції, місцевих видань, що відображають географічну специфіку району. Планування комплексної суспільно-географічної практики потребує: а) розробки загального укрупненого плану маршруту з урахуванням загальних вимог, мети і завдань практики; б) його подальшої конкретизації, тобто складання досить детального плану роботи на об’єктах практики; в) складання графіка проходження практики за розробленим маршрутом.

5. Структура змісту навчальної дисципліни

1. Ознайомлення із промисловим підприємством на прикладі промислового підприємства місцево-сировинної орієнтації

***Завдання*:** скласти економіко-географічну характеристику промислового підприємства та його сировинної бази.

***Об'єкт*:** підприємство сировинної орієнтації району бази практики.

***Матеріали*:** карта району практики; дані опитування спеціалістів за програмою, що включає інформацію про склад підприємств, особливості технології, обладнання, постачання сировини, палива, енергії, водопостачання, транспорту, збут готової продукції.

***Методи*:** економіко-географічне дослідження підприємства і його сировинної зони за заданою програмою. Студенти повинні вміти: використовуючи дані спеціалістів і доступні статистичні матеріали, дати економіко-географічну характеристику промислового підприємства за заданою програмою, мати уявлення про можливості роботи із промисловою статистикою.

Економіко-географічна характеристика промислового підприємства

(*Орієнтовний план*)

1. Оцінка економіко-географічного положення об'єкту дослідження;
2. Трудові ресурси, їх кваліфікація і забезпечення;
3. Сировинна база та зв'язки по постачанню;
4. Аналіз структури виробництва;
5. Економічна ефективність продукції;
6. Зв'язки по збуту продукції;
7. Оцінка стану природокористування.

2. Ознайомлення із сільськогосподарським підприємством

***Завдання*:** скласти характеристику виробничої спеціалізації на основі аналізу природних, економічних, соціальних умов розвитку сільськогосподарського підприємства.

***Об'єкти*:** угіддя, територія яких наближена до території бази практики.

***Матеріали*:** первинні матеріали сільськогосподарської статистики; річні звіти сільськогосподарських підприємств, схеми землекористування, книги історії полів.

***Методи*:** робота з первинними матеріалами господарської звітності з використанням фізико-географічної інформації про територію господарств.

Студенти повинні вміти: використовуючи консультації спеціалістів і звітні матеріали сільськогосподарських підприємств, визначити спеціалізацію господарства його фондо- та енергозабезпеченість, стан трудових ресурсів; мати уявлення про можливості роботи із сільськогосподарською статистикою.

Економіко-географічна характеристика сільськогосподарського підприємства

(*Орієнтовний план*)

1. Економіко-географічне положення;
2. Природні умови і ресурси;
3. Аналіз демографічної ситуації й сільського розселення на прикладі опису демографічної ситуації й функціонального типу поселення;
4. Ознайомлення із сільськогосподарським підприємством і галузевою структурою виробництва;
5. Ознайомлення з підсобними промисловими підприємствами на прикладі промислового підприємства місцево-сировинної орієнтації;

6. Опис територіальної системи сфери обслуговування на прикладі сфери обслуговування заданого пункту району практики.

3. Краєзнавчі та соціально-економічні аспекти в шкільному курсі географії

Завдання: дати економіко-географічну характеристику населеного пункту (за вибором).

Об'єкт: заданий пункт практики, промислові та сільськогосподарські підприємства, соціальна інфраструктура тощо.

Матеріали: статистика населення досліджуваних населених пунктів. Карти поселень. Карта вулиць, статистичні матеріали про роботу підприємств торгівлі та сфери обслуговування, тощо.

Методи: робота з матеріалами первинної демографічної статистики з використанням елементів польового соціально-географічного анкетування. Економіко-географічне картографування з використанням карти, статистичних даних, даних особистого спостереження.

Студенти повинні вміти: визначити функціональний тип поселення і оцінити демографічну ситуацію в ньому, оперуючи даними демографічної - статистики (чисельність, динаміка, статево-віковий склад населення, зайнятість тощо). Мати уявлення про методи соціально-географічного опитування, зокрема метод анкетування. Використовуючи дані статистики та особистих спостережень, скласти економіко-географічну карту і довідку до неї з описом системи розміщення об'єктів (у даному випадку об'єктів сфери обслуговування); мати уявлення про способи складання найпростішої економіко-географічної карти.

Економіко-геграфічна характеристика населеного пункту (за вибором)

(*Орієнтовний план*)

1. Економіко-географічне положення.
2. Історико-географічні передумови виникнення та розвитку міста.
3. Природно-ресурсний потенціал.
4. Населення.
5. Господарство.
6. Зовнішні економічні зв’язки.
7. Проблеми та перспективи розвитку.

При виконанні кожного завдання студенти одержують довідку про стан досліджуваної підсистеми по району в цілому (невеликий огляд), необхідний мінімум статистичних матеріалів по об'єкту дослідження і пояснення щодо методики виконання завдання. Обсяг завдання дається в розрахунку на можливість його виконання протягом робочого дня залежно від умов бази практики, при наявності автотранспорту тощо.

Форми і методи контролю. Протягом навчальної практики викладач безпосередньо спрямовує і контролює роботу студента як під час польових досліджень, так і під час камеральної обробки матеріалів та виконання індивідуальних завдань.

Вимоги до звіту. Після закінчення практики кожен здобувач вищої освіти подає звіт, який включає такі розділи: вступ, в якому розкриваються мета, завдання та зміст практики; загальна економіко-географічна характеристика району проведення практики (району дослідження); методика побудови господарського профілю певної території з оцінкою рівня природокористування; методика проведення соціологічного дослідження та аналіз демографічної ситуації району дослідження; характеристика відвіданого промислового та сільськогосподарського підприємства; методика дослідження сфери послуг та оцінка її територіальної організації в районі проведення практики; висновки; додатки до звіту; розроблена анкета соціологічного опитування; графічні та табличні матеріали (побудований господарський профіль, схема розміщення об'єктів соціальної інфраструктури, таблиця демографічних показників тощо).

6. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	**Оцінка за шкалою ECTS**	
	Оцінка (бали)	**Пояснення за розширеною шкалою**
Зараховано	A (90-100)	відмінно
	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Не зараховано	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

7. Методи навчання

- Словесні методи (співбесіда, консультація тощо);
- Самостійна робота з літературою (наукова бібліотека);
- Наочні методи (ілюстрації);
- Практична робота.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

№	Вид діяльності	Термін виконання	Кількість балів
1.	Підготовчий період (включає навчально-методичну, органі-заційну і технічну підготовку).	1 – й день	10
2.	Польовий період (основний етап практики)	2 – й день	30
3.	Камеральний період (заключний етап практики, під час якого матеріали, зібрані в процесі польових робіт, аналізують, перевіряють, уточнюють і готують звіт).	3 – й день	20
4.	Залік (захист).	4 – й день	**40**
	Всього		**100**

9. Література

Базова література:

1. Голіков А. П. Економіка України / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, О. А. Шуба – К. : Знання, 2009.
2. Голиков А. П. Размещение производительных сил и регионалистика: Учебное пособие / Голиков А. П., Дейнека А. Г., Казакова Н. А. – Харків: «Олант», 2005 – 319 с.
3. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: Видавець Паливода А. В., 2006 – 283 с.
4. Методичні рекомендації для проходження виробничої практики студентами спеціальності «Географія»/ Упоряд. Маковецька Л.О. – Луцьк 2015.
5. Нємець Л. М., Сегіда К. Ю. Методичні рекомендації щодо проходження економіко-географічного етапу навчальної природничо-наукової практики

студентів 1 курсу напряму підготовки «Географія». Видання четверте. – Харків, 2014. – 20 с.
6. Розміщення продуктивних сил: Підручник / За ред. Є. П. Качана. – К.: Вища школа, 1998. – с. 191-208.
7. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
8. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.

Допоміжна література:

1. Батіг А. І. та ін. Планування та організація діяльності аграрного підприємства: Посібник. – К.: Аграрна освіта, 2003. – 425 с.
2. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільногеографічна концептуалізація : монографія. — К.: Друкарня МВС України, 2009. — 346 с.
3. Ровенчак І. І. Географія культури : проблеми теорії, методології та методики дослідження: монографія. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 240 с.
4. Організація і планування сільськогосподарського виробництва. Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих аграрних закладів освіти III-IV рівнів акредитації. М.М. Ільчук, Л.Я. Зрібняк та ін. за ред. М.М. Ільчука, Л.Я. Зрібняка. К.: 2008. – с.
5. Садова У. Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку: монографія. — Львів: ІРД НАН України, 2005. — 408 с.
6. Стаченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика. – К.:Вікар,2001.

***Інформаційні джерела*:**

1. http://www.ukrstat.gov.ua/
2. http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/ESGU-2016-17.pdf
3. http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Econ&SocGeogr(2).pd
4. http://www.auu.org.ua/uk/web/
5. http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp
6. http://ukrautoprom.com.ua/statistika/statistika
7. http://mpe.kmu.gov.ua/
8. http://infolight.org.ua
9. http://www.rada.com.ua

10. http://uaror.org.ua
11. http://www.mtu.gov.ua